

САНХАА ОЛОН

ЧУРАЛЧЫ
УЛУУБУН
ХААМТА

ХААМТА
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 83 (8202) 1997 снл атырдах мйын 26 күнэ. Олтуоруньук ☆ Снланата — 1084 солтйобай.

УЛУУС ДЬААЛТАТЫГАР

ЭППИЭТИНЭНИ БЭЙЭ СҮГҮӨХТЭЭХ

Улуус дьаалтатын мйидэсн планерката от мйын 16 күнүэри муниааха тэардналиот соруахтары толоруу туругун билсйиниттэн садалаана. Тыл бастакытын «Чураачыстроотрой» АО салаааччытыгар К. К. Павлова бэрилинэ.

— Спортивнай оскуота манейыгар 12 уонна 16 квартиралар дьааларга уонна Хатыды орто оскуотатыгар биллэни харчынаа аахтааха 2 млрд. 611 мөл. солк. үлэ оҥоһулунна. Манейка ис үлэти хаалта, административнай комплексна 2 бадарэтичт— биһиги уонна «Сельстрой» үлэтир буоламмыт ыарахан буолсу, интэрналиоттаах баар да ону күн бүгүн 1 млрд. солк. үлэ көрүлүбүтэ барыта үлэлэниинэ, аны алтынны агарытар дьэри 1—2 млрд. солк. ылаахыт дьитит. 1997 сыллааха 3 млрд. солк. үлэлэтичт да, туу да ыла интэрнит 12 квартиралары тутууга 200 мөл. солк. ытан тууарбытын 400 мөл. солк. толоруунут, — интэри салгыы К. К. Павлов котельнайыгар орамуну ыстан интэри бэдьёдор биэрэр кыада суоһун туһунан эттэ, нэһни уотугар көмөлөһөргө турусуота.

Ааспыт планерката, ол да вининэ производствени-технической комплектация управлениетий баалыа апары улахан ороскуоттаах тэрилта дьэбитэ, онно олоһуран управление үлэти тохотуулан илэри матырыйаалларын тутуу, хааччыбыт 18 тэрилтэни кытта сөөрүалааһы бары турарын туһунан капиталнай тутуу управлениетий начальнига Н. Е. Аманатов информациялаата.

Ааспыт снл баладан мйыгар Президент МТС тарийн туһунан бйаада тахсыбата. Иниилэргэ интэрнитилээх кредит, ливин, овай техника бэрилинээсэ эттэлибитэ. Билигин улууска үс сирэ—Хатылыга, Дирингэ, Снланга бааллар. «Ремтех» баатыгар сире кытта үлэтир, өгөнү өгөрор сыаллаах МТС-ны тарийн ытыллар. Онно быһаччы үлэти снлдьар А. В. Платонов информациятытан интэрихтэ, бу МТС хайдах туох структуралаах буолуохтааһа чуолкайа суох курдук, бааһыналары төлөтө туһаныллыаһын көрбүтүр, бизнес-былаан оҥоскубуттар. «Бийиэхэ барыта 2 млрд. солк., агардас күһүгү хорутуубутугар 160 мөл. солк. баада», — дьир Аркадий Васильевич.

Оттооһун уонна бурдук хомуурун туһунан тыа хаһаайыстыбатын управлениетий мйлаабынай агронома Е. И. Корикова информациялаата. Билигин туругууан сыллааһы булаан 60 бырыһыана, ол эбэтэр 18 тыһ. тонна оту интэрниттэ туттубут. 32 тыһ. тоннаа сордотупналыыр кыахтаахпыт, өссө 8 тыһ. тонна курдугу курулаан харчы өгөрүсхүт эттэ, — дьир агроном.

Бурдук ситинтэ эриэ-дэхси, сорох сиринэн сытан эрэр, ону туорадынан хомуйаары актаны өгөрүүнү хайуатыллар. «Агро» бурдугу үүннэриинэн дьаарытанар хаһаайыстыба үүнүтэ илбэх сылыс оттооһунан, агарын көрүнэ күөхтүү хомуйууга бэрилинэ. Гестарта ортотунан 12-лиң центнери хомуйаары суоттаабыт. Эрбэ-урба чаастарынан самсанын 21 комбайнтан, 18-на үлэлибэ. Ыраастааһынга туох да сананы интэрнит да, техника да суох.

Телефонунан көлөсүтүн иһин төлөбүрү уйунар кыахтары суоһунан, үгүс тэрилтэлэр телефоннара быһтан туура эриэ-дэхси үрдүнэн, баалларбыт да быһта-быһта салбамаллар. Бу итэбэс хаһан туора-тыллыаһы дьэри чотуу боһуруос снбэс үлэлиң начальнигар В. Е. Ефремовка туруорудунна. «Мырылаада бу кы 20 тыһааһыт дьэри биригээдэ бааран үлэлибэ. Соһуруу интэрниттэр телефоннара сорохторо үлэлэтилэр, аны биһир интэрниттэн баарыларын чөлөрүтэр түһэрэххитэ» дьэри хоруйдаа-

та Василий Егорович. «Снбэс суоһа наһаа эриэ-дэхси. Көмөлөһүннэрэр буоллахтарына, биһиги бэлэмнэп, холобур, биһиги Чакыртай Хайахсыкка дьэри өстөһүлбүрү туруорубут», — дьэри Чакыр нэһилиэтин дьаалтатын бааһыга А. М. Кириллин Көмөлөһөн үлэтирбэ бабаларын биллэрбиттэр ахсааннара албэри иһэрэ буоллар.

Улуус нэһилиэтин бурдугунан хааччыһын туругун туһунан улпотребсоюз бырабыллыныатын председателэ Г. С. Платонов информациялаата.

Улуус атырдах мйын 1 күнүэри туругунан 241 тонна бурдуктаах, «Холбос» 1600 тонна бурдугу биэрэргэ гарантиялаата, ол төлөнөн дьэ Осетровоа түмүллэн эрэр.

— Ити бурдук кэлэрэ буоллар улуус баатарыа снл снл бурдугунан хааччыһына этэ. Баар саннааһы барытын мйидэл бөрдүүсүлэригэр өгөрөн таһаараччыларга биэрэххитэ, — дьир Г. С. Платонов. Эрлиэн үлэтирбэ федеральнай фондга 15 млрд. солк. биэрэр интэрниттэр. Төһө кыалларыннан кредиттэни туһаммат суолу тутуһа салымылар.

Бурдук кэлэрэ эрэ саба түһэн тиэти өхсөргө, ону харайарга ысмылааттар уонна техника бэлэм.

Федеральнай кредити төлөһүн графика улуус хаһаатыгар бөлөттөнөн турар.

Ол көмтөн улпотребсоюз эрэ ааһыста, атыттар наадыбаттар. Биһиги күһэлэн да турун тэрилтэлэр расчётнай снёттарыгар инкасса түһэрэн сабар дьаалы ылаахпыт. Ол олук уустук, ыарахан балаһыаннаһы үскөтибэ. Кредити биһигини көтүөһүлээн ылааччылар да бааллар. Ол тохотуулуон наада. Гарантийнай суругу суруйууга албастар эмнэ көстөллөр. Сорохтор кредиттэригэр хайдах төлүүрү толкуйдаабакка эрэ ыла өхсөллөр. Биһиги кредиттэ төлөһөр бөдьёго кытыас—3 мй. Төһө да көгүл биэрбиппит иһин багыса харчы суох буолан 1-днн ыдарын аһаран баран ылар түбэлтэлэрэ эмнэ баар. Сорох тэрилтэлэр хаһын да снлэ расчётнай снёттаан кредити төлөһүннэригэр снотуохтары бабараллар, биһиги иһини чуолкайды снлдьабыт уонна бу күннэртэн кредити төнүннэригэр кытаанах дьааллары ылаахпыт, — дьэри дьаалта үпкэ отделең начальнига М. И. Мохначевский.

Нэһилиэктэр материалнай ороскуоттарга лимиттэрэ оҥоһулунна, оттоң управлениелар суоттааһынарыгэр түһэрэ интэрнит. Ити наадаһа мантан хаалбыт 4 мйга 7 млрд. солк. наада буолуота.

Бйдааһы планерканы түмүктүүрүгэр улуус дьаалтатын бааһыга А. А. Шадрин улуусуа СР правительствотын председателэ Н. П. Федоров кэлэ снлдьаһытын уонна атырдах мйын 15 күнүгэр буолбут дьаалта снбэтигэр мунуаһын түмүктүрүтэн интэрниттэ.

Ороскуоттары аччатыы өссө тоһоһолоһон туруорудунна. Кредити төлөһүнү түргэттэр сыалтан тэрилтэлэр маһаһыныгарын күннэри кытыригэрин 30 бырыһыаннагар тийэ тутарга, тэрилта расчётнай снёттара хаһна үлэтиллэрин чуолкайдыгэр кредити биэригэр снл интэрниттэ наадаһа эттэринтэр. Нэһилиэктэр баһыһытара электро-уот быһтар түбэлтэтигэр ылаахтаах дьаалларын быһааннарын интэрниттэригэр, бары саһаһааччылар бэйэ интэр ардыгар төлөһүүнү ыһыма, түргэн өгөрөллөрүгэр соруахтааһылар. Улуус үрдүнэн 40 тыһ. тонна оту бэлэмнэргэ хайыса ыһыһтар наадаһа бэлэмнэ. Итинэн мйдааһы планерка үлэти түмүктэти.

М. СИДОРОВА.

УЛУУСКА ОТТООҺУН СВОДКАТА

(Атырдах мйын 14 күнүэригэр түмүктүнэ)

Одьулуун		
Бааһынай хай.	800	800
Нэһилиэниэ	1200	1000
Хатылы		
Бааһынай хай.	935	820
Нэһилиэниэ	650	500
Болтоно		
Бааһынай хай.	730	600
Нэһилиэниэ	1270	800
Холтоно		
Бааһынай хай.	717	400
Нэһилиэниэ	1791	1257
Хадаар		
«Хадаар» таб.	600	200
Бааһынай хай.	200	150
Нэһилиэниэ	400	300
Хайахсыт		
Бааһынай хай.	500	650
Нэһилиэниэ	400	450
Чакыр		
Бааһынай хай.	400	300
Нэһилиэниэ	500	400
Мугудай		
Бааһынай хай.	410	250
Нэһилиэниэ	1637	982
Төлөй		
Бааһынай хай.	500	300
Нэһилиэниэ	800	600
Кытаанах		
Бааһынай хай.	500	360
Нэһилиэниэ	1000	500
Арымлаах		
Бааһынай хай.	640	300
Нэһилиэниэ	1130	680
Сылан		
Бааһынай хай.	2253	1300
Нэһилиэниэ	1000	600
Алаһар		
«Чылаһара» таб.	300	400
Бааһынай хай.	100	90
Нэһилиэниэ	200	280
Бахсы		
Бааһынай хай.	300	200
Нэһилиэниэ	1600	1900
Мырыла		
Бааһынай хай.	250	1500
Нэһилиэниэ	650	300
Чураачы		
Бааһынай хай.	300	290
Нэһилиэниэ	1600	1900
Болугур		
«Мындааһаһы» таб.	1500	562
Бааһынай хай.	90	130
Нэһилиэниэ	850	1000
Мөлдөхөн		
Бааһынай хай.	300	60
Нэһилиэниэ	180	50
Уорда		
Бааһынай хай.	200	50
Нэһилиэниэ	200	60
Улуус үрдүнэн	28506	22031
Бааһынай хай.		8750
Нэһилиэниэ		12119
ТабаарыстыбалаР		1162

Ааспыт нэдиэлэһэ улуус үрдүнэн барыта 7151 снктарга от охсулуунна иһинэ 5436 тонна от нэһилиэниэ. Итинэн улуус иллэһэ күннэри туругууан 22031 тонна от бэлэмнэһэн сыллааһы 32000 тонна былаамытытан 68,8 бырыһыанын ылаабыт. Биирдилэһи нэһилиэктэригэр сыллааһы бэлэмнэһэн 1800 тоннаа Соһовс нэһилиэгэ толордо. Ити курдук кыстык мйдарыгар интэр снотуларын кыстыгар снл буолар отторун былааннарыгар ордук чугаһык Одьулуун, Болтоно уонна Кытаанах нэһилиэктэрэ оттоон иһэллэр. Сайыһыгэр биһир күн дьылы аһатар дьэри бэри снлэ этэллэр. Кураан күннэри таба туһуанан оттообут сорох бааһынай хаһаайыстыбалара, биһирдилэһэн да дьэри үлэлэригэр түмүктээбиттэри баһачча буолла. Биллэрин курдук, быһыл снлэһи «Мындааһаһы» табаарыстыба 700 тоннаа бэлэмнэһэ. Бу күннэргэ бурдугунан дьаарытанар хаһаайыстыбалар бурдук буһууттан бары хомуур үлэти садалаатылар. Үүмүт бурдугу снлүгэ суох уонна хааччыһылаахтык хомуйдахпытына кэлэр сылга снэмэһэ уурунарыгэр таһуанан ыах сноту, ордук сылы кыстыгар наадаһа өтө көстөр. Быһыл от үүнэ саһааһыгэр сайына аһан эрэр, уруосу курдук үрэх бастарын батыһыһына, тыа сабатын, суол кытыһын тирбэһэлэһыһы сылы туоруур оту буһууохха снл. Мантан «вадбэт күннэргэ өссө төгүл түһүнн, бэйэ-бэйэһэ таһаастаах өргүнн көмөлөһүнн күүс быһантан соһуоһун.

Улуустааһы тыа хаһаайыстыбатын управлениета.

ОЛОБУН ҮГҮС СЫЛЫН УУС-УРАН ТЫЛБААСКА АНААБЫТА

(С. Ф. СОФРОНОВ—ФЕОКТИСТ СОФРОНОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 75 СЫЛЫГАР)

Феокист Софроню аатын иһиттарын эрэ уусу-
ран тылбаастар проблемаларын санаан кэлэбин.
Иырдык, Степан Феокистинич Софроню — Фео-
кист Софроню тыгыздаа суох тылбаастыт ээ. Буо-
лаары буолан бу олус уустук, бэйэтэ ылаабын,
сүүһүн күдэбин биллээр эрэ кыһы ылсар, олус аҥ-
баҥи арыйар айаҕа илиитин араарбааҥа үлэлэби-
тэ, уосһа биллэр-көстөр ситиһиллэххитэ.

Вайны үеүгэр поэт дуу, сурвалчы дуу ыну тылбаастаабыт, мань онорбута дикционн эридыас-тээн бүтэрэн-оһорон кабинэр түтүннэрдээхлэт. Он-кум саба быраһаа сыаналааһын түмүсэр саха дьоно дуучча да, аап дойду да классыктарын бөдөн айымньыларын тылбаастаабыт идаастарыстыбаларыгар кинилэр А. Е. Кулаковскайттан, А. И Соф-роновтан, Н. Д. Неустроевтан, П. А. Ойуунускай-тан сабалаан хуу-уран тылбаастааһын оскуолатын төрүттээбит историяларын нигэн-тоһон үөрэттэ-тибуннаах, эстэргэ-дирэи, харах дэлгитэр быраһаа-лар монографияскаа төскуллоох үлүлэр өссө да онорбула иллитэр диирбигитэр тийэһэт.

Уус-уран тылбаастар историяларын үөрэтпгэ тохуу сыйыа, тылбаастыттар үлэлэрэ түгүннэргэ сөтү түбэһиннэрэн олохуларын курдук өйдөөһүн, көпнөрү ремесленниктар ара үлмөрүн курдук көрүү-ыллымы билигин даҕаны баһыйар дуу дин саһалык. Ити биир. Иккисиннэ, Амма Аччыгыйык курдук уус-уран тыл бөдөн маастара Л. Н. Толстой «Сарыи уовна эйэ» диэн романын сахалык тылыннан тылбаасталыыта. Саха республикатын П. А. Ойуунускай аатынан Государственной бириэмннэтин ылыыта барыбытын үөрдүбүтэ. Ол захчы, өрү көтөүллүлүөх кэм этэ. Дыа, бу кэминтэч уус-уран тылбаастааһын историяларын үөрэтпгэ биир элэ литературовед дьоһуннаах үлэстэ кэминтэни бачкытпгэ тахсарын күүһүтүм, онтум эмнэ дуоһуота. Тойоллоох уус үтүөкүннэх тылбаастары -- Софрон Данилов «Тууу оһорүөххэ?» (Н.Г. Чернышевская), Степан Тимофеев «Тымынаахтар уопһа өлбүттэр» (Н. Симонов), Дьуон Дьаһылы «Евгений Онегин» (А. Пушкин) уопһа бүгүн ахтан-саһан кайар Феоктист Софроновыт «Иуучча сирин-дү ким үтүгүөдүк оһорүөй?» (Н. Некрасов) диэн бөдөн үлэлэрин араас кэминнэргэ үрдүк таһымнаахтык оһортообуттара билигин даҕаны литературоведческэй ырыттылардаах сыанабылы ыла иликтэп.

— «Билигин каллэнтит ити туһунан этэбит дуо, уус-уран тылбаастары оҥоруу, бөлөттөөн таһаары проблемата ыаран ахан турар кэмгэр?», — диэхтэрин сөп. Ырдык кэлигин уол сын иһигэр саха суруйааччылары нуучча тылыттан тылбаастааһынара, ону тэнэ саха суруйааччытын кинигэти нууччалык тылбаастаан тахсыынан бондурдустарыгар киһи соһуйа, ардыгар хомойо көрүүн күрдүк кэдэйинилэр табыстылар дииһа баһастык этэбит. Саха суруйааччыларын хас да жолуона дьонго балачча ор кэмнэ сыраллаһан үөсүмүт тылбаастарын оскуутага уота-күөһэ умулларыгар гийгөр дуо оччутугар, төбө ким да бу туһунан тыл-сөс көтөхтөүт?

Саха уус-уран литературатыгар 50 с сыллартыгар түһүүдөр өрөгөйдөөн ахан турдактарына дьонн. Феоктист Софронов уонна минн эйгэтин дьонно уус-уран тылбаас литературата минннн сыйдыытыгар мээр оруолун табатык өйлөөбүттэрэ. Өйдөбүттэрэ ыарахан охсуллууну ылбыт саха литературата Россияда биллэригэр-көстөрүгэр уус-уран тылбаас суолуннн арыыйнахтаабын уонна апырыматтаах тылбаас өгөһуллэри хайаан да наадаһын. Онтон бу саҕалааһын, литературнай политика быһыыһынан атаһар туруоруу манан аҕай дьыһаа буолбатах этэ. Араас утарсыылар аһарлаһтын Саха сирингэр эрэ буолбакка, дойду үөлүгэр эмиэ тахсыталаабыттара.

Холодурга биир түтээн ытхыкха сеп. Евгений Пермяк дьээн оҕо суруйааччыта 1952 сыл сүгүнү 10 күнүгэр «Литературнай ханыкка» кизэ «Тыны тарыт «Тылбаачыттар тустарынан» дьээн өлөмчөскай ыстатыйата бэчээттаммита. Ыстатыйа айтора тылбаачыттары суруйааччылар Союстарыы чилимнэринэн ылары утаргыта. Евгений Пермяк бу этнэни кытары Н. Анпиольская, С. Маршак курдук дьэйдү бөдөн тылбаачыттары со-бууһуһаттарыы аһаастык биллэрбиттэрэ. Саха сириы суруйааччыларыттак Евгений Пермяк поэт, тылбаачыт Феоктист Софронов утарыта уонна «Уус-урай тылбаас — үүстүк искусство» дьээн ба-лаача улахан кээмэйдэх Ыстатыйаны суруйан 1952 сыллаахха от ыйы 22 күнүгэр «Кыым» ха-ныкка бэчээттэминита. Оҕо кыы: «Кэсэтиини, удургу ыстатыйалары сөптөөх үөрэхтөөх, үлэлиэи чылаах кини эруилиниэбинэ, холнутук тылбаас-чыт. Оттон уус-урай айымньыны тылбаастыырга, дьэ аҕиллибитэ таһынан, ДЬӨБУР хадаан да наа-

да. Ойнуу аяар дьодурдаах киһи да уус-уран айымньыны, ордук көөһүнү, күн аайы санаабычча дагыас тылбаастык охсубат. Уус-уран айымньыны тылбаастыырга ай-санаа оро күүрүүтэ баар буолуохтаах. Ол тынан баран, ай-санаа күүрүүтэ үлэттэн үөскүүр, таах кэтэһэ сырыттаахха ойнуу күүрөн киниһүнэн хэлбэт. Ити тылбаастыытар үлэ-баран суруйааччылар аһалдарын курдук онорор, өйү, тылбаастыы аяар үлэһитиниэк аарылыах тус-буулаах.— дииш сирдээхтэн туруоруубута уонна эдидээхтэрэн: «Билигин кэм көрдөбүлүтөр сөн түбэ-түһүрөн, тылбаас дыдалатын өссө үрдүк кэрдиккэ көтөдөр иһин бэры суруйааччылар, тылбаас-чылар күүсүлүүн түмэн үлэллэһин», — дииш ыгыр-ыта түбөнүхчэ буолбатада.

Суду кэмгэ кини докторо Г. Н. Мамаров—Дьуон Дьагымы оһус сылын А. С. Пушкин «Евгений Онегин» диэн хоһоонунан романын тылбаастаһыра. Феоктист Софронов «Евгений Онегин» сахалыы тылбаан тылбаастаһытыттан аан бастаан кытта ойлообут, бу үлэ атаһар туруутугар улаханыык көмөлөспүт, ону таһынан бу тылбаас саха уус-уран литературатыгар ылыахтаах суолтатын өйдөтөр-анатар ыстатыйалары суруйбут кэбинин буолар. Саха сиринээди Суруйааччылар союзтарын быра-былыаһынатыгар «Евгений Онегин» тылбааста-һан суолтатын туһунан информациялары өнөрүү, уус-уран тылбаас үрдүк таһымнаахтын олгонулау-туу хаачыһар туһуттан рецензенаар бөлөхтөрүн тэрийинни туруорсуу, арааһа, Феоктист Софроно-вны кытта иккэ сибээстээх буолуохтарын сөп. Ону Н. Н. Павлов-Тыһыт, Н. А. Габышев, Чадытхан, Эдлэй, Ф. Софронов курдук үтүөкэниэх тылбаас-чыттар бу романы тылбаастааһын сылларыгар су-руйбут рецензияларын ордон хаалбыт рукопис-тара көрөһөһүннэлэр. Феоктист Софронов ити сыл-ларга бэчээттэһинит ыстатыйалара Дьуон Дьагымы «Евгений Онегин» сахалыы тылбаастааһынын историктыа сиринэн-хорудан көрөрбүтүгэр ыаһы өнөрүллэр. Ону экин «Дьуон Дьагымы» диэн ки-нигэбэр бэлэтээн турардааххын.

Феокист Софренов 1950 сыллаахха «Кыым» хаһыат сэтэниин 29 күнүсэни нүөкэрлэргэ «Евгений Онегин» сахалыы тылбаастанар» диэн ыстыһынатыгар уус-уран тылбаас суолтатын туһунан: «Евгений Онегинны» тылбаастааһын уһулччу суолталаах уонна эппиэттээх-дьыала, Пушкин ити романын тылбаастааһынга поэзия бедог маастардара үлэллиллэр. «Евгений Онегинны» Сталинскай бириэмийэ лауреаттара Максим Рыльский — украинскай, А. Кулешов — белорусскай, С. Вурбун — азербайджанскай, М. Т. Заде — таджикскай тылларга тылбаастаабыттар уонна тылбаастыыллар

Дуюн Дыгатын «Елтеий Онеги» тувт баһын «Хотугу сулус» альманах үс нүөмэригэр — бастакытын 1948 сыллааҕы (№-гэ), иккинчэ уһуна үсүүн 1949 сыллаахха 3 №-гэ, оттон төрдүүн 1950 сыллаагы 3 №-гэ бэчээттэттэ.

—Поэт Дугон Даялгылм бу аан дойдунь литературатын бүтүнүгүттүн бастыг улуу айымньыга булар «Евгений Онегин» романы талбаастыыр улахан суолталаах, үтүө көсүнүлүлүк үлэтин ситиһилээхтин түмүгүгүрүгүр бабаратын»,—диги тоһоһолоон аапта.

Феокист Софронов ити ыстаткытынар элптин «урдук, 1949 сыл тохсунуу 12 күнүгэр Дьуон Дьайылы Дьокуускайга нигирэн «Евгений Онегин» тылбаанын үлүс байын «Хотугу сулуу» алымнах 3-с №-сэр таһаартарардыы бигэрисар анабыт тылаабыста. Онно бу курдук этиһилибит этэ:

Тылбын, олукпун кыаннахына
Тылбаастыарым дин саныарым.
Кырдык кылаббатах буоллахчына,
Кыбаастыбакка ытыбын.
Бырастыый төбүс сүл охсуспут,
Олохпугун ылбыт олукпугу!
Туһам түгүй? Тыл боруотар
Сапа түрбүтүм буолуоҕа.
Хайдахтаах да төһүүнэн
Лампаһаатыннар дуу мингичи
Хаатылар буоллут «Оһесгин»...
Пушкины биэрэ поэт үүһүн
Сапа аартык аанын астык,
Бастаан мингичи аайыҥ дастын!

Сурунаал итн нѳомаригэр «Евгений Онегин»

Феохист Софранов «Евгений Онегин» сахалын тыабычча күн сирин сырдыгын көрдөр дьэри Дьуон Дьагылылынан биэрэ үлээрииттэрэ. «Бырастынай, тобус сыа охсулут, Олоххутун ылбын олуунут!» дьин Дьуон Дьагылы төрүтэ суох элпэтэбэ. Билэр дьоннор этэллэринан, Г. Н. Мамаров — Дьуон Дьагылы уонна С. Ф. Софранов «Евгений Онегин» бүтэник баһын баччааа биэрэрдик чочууаа өлөрүүгэ өччотөөү партия райкомун дьызынттаа.

хос ачаагчир бишгэ үлэсэбхтэр зойг. Киинлэр
дэсхбтэ дотордуулаха.

Дьюон Дьянылы туһунаа Степан Феоктистович хэс даһаны ыстатыйалары, бэлиэтэһиннэрэ оһоргоотута, биир кэмэ Москвада кинилиин биһирэ үлэһин, үөрэнэ сылдьыбыта. Поэт Дьюон Дьянылы кичтөөһү 50-иус сыллардаабы сурунтарыттан көрдөххө, доһордуулар Саха сиригэ үөржэр театральнай искусстводо сыймалынаах студениларга аһаан 19-19-ссылар «Ромео уонна Джульетта» диэн айым-ыстык тилбэстэһиһэрэ көһөннүтүрө уонна кинилэргэ аһаан саха уус-уран литературатын туһунаа лекцияларга аахпыттар эбит. Доһордуулар Ичкин аатынан Москватаабы театральнай инсти-тутиин саха студиятыгар үөрэнэр биччат дьонуун кыһа сибээстэхтэрин Дьюон Дьянылы 1953 сыл-лаахха аһырдыах айым 2 күнүтэр «Кыым» ха-һааҥка бичээттэннэ «Биһиги айар үлэбит сорох тумунтара итинэн быһааннарбыт» диэн ыстатыйа-лар бигэрэһиннэ.

Очигдолтон Феоктист Софронен уус-уран тълбаас айгэни кээтэнгэ утуулмаахтык ылымбыт уонча ону олоохо киллэрини, литературиба апарытматтах тылбаас олус диип наадалаарын ойдуун таһынан онук хайысханы ойөөдүт эйит диэгүмүккэ кээрдип. Ону туохтан көрөбүтүй, билэбин? Киил: « Дьуон Дьагылы бу үлэтинэн билин саапатчыларбытыгар тылбаас суолтатын, тылбаасчытар авторитеттарын өрө көтөхтүтэ. «Евгений Онегин» сахалын тахсылта литература биир салаатын бэлэ, кээрдис кэмнэн буолбута», — диип сынабыла биэрбитэ. Уонча сэдэспитин кэлин, 1966 сыллаахха, «Хотугу сулус» 2-с №-гэр түрүнн поэзиятын генииз Шота Руставели алта үлэ тухары олбөөдүйбөккэ, өссө өрө күлүмүрдээч чыар шедеврэн — «Тигир таҕастаах бухатырынын» мааннайга кэрчитерин Семён Руфов тылбаастаап бичээттэппитэ. Поэма чахчы чабытхайдык тылбаастаммыт буолан, адааччыларга кэрэхсэппитэ», — диип киин ити ыстатыйатыгар бөлүтэбита. «...С. Руфов Шота Руставели поэматын ис хоёонон, образдарын, форма өтүүнэ уратыларын — барытын таалааннаахтык толору биэрдэ», — диип үөрүүтүн эппитэ.

[illegible]

Бу ыстатыйаны суруйаары Дьонуускайдаагы национальнай библиотекка сыртыттым. Онно Феоклист Софронов 1975 сыл сэтэниин 19 күнүгэр бэчээтэммит «Чакчы табылдьыбыт» диир ыстатыйанын «Эдэр коммунист» хайымака булан захтым. Онно киини ординонидавецнай өрөйүүн (билингвизин Хаягалаа улууһа) хайыатын редакциятыттан биһир дойдудаада Афанасий Петрович Илларионов Гасул Гамзатов астырбыт сюжеттарын сахалыы тылбаастаабыта нууччалыы уонна сахалыы тылынан сүтэ биэчээттэниин тахсыбыт экземплярыны ыныптарын аахтытын туһунан суруйбут. Тылбаастыт айыстардаах минн биһир идээлэбин ыстатыйаларга: «Киин тылбааһа миэхэ литература бу көрүүгү бастыг маастардара Дьон Дьанылы, Георгий Васильев, Семен Рубцов, Валерий Чиряев, айыныылары савытта. Бөйөтүн дымалатын таптыыр, бэриниилэх тылбаастыт үөсүөбүт дини эстиг сүрөхтүтүн үрдүм», — диир туран салгыы: «Афанасий Илларионов өр кэмнээх, сыраллаах үтүө үлэтин мин соботобун хайгыыр буолбатахпын. Хайымака биһир народнай поэзият үрдүк сынаабыла бэчээтэммит» (24.03.75 с. Күннүк Уурааһынан сурутуу коллобурдуубу), — диир адыс баар кырдыгы эппитэ.

Бататыйнаны аараат, А. П. Илларионовка тин-
ниэ кэлсэтэ сырыттыа. Ойуоха киинэ: «Степан
Феофилович Софронов уһулуучулаах тылбаасчыт
этэ. Арааһа. уус-уран тылбааска ылсан үлэһэ-
һиннэр иһинтэн үөрөмүтүн-куһааммытын элбэх
буолуохтаах. Иһинэн суруллар сурунаал таһаарар-
быт. Оһно уһууталыт бэйэтин тылбаастарын «Язы-
келарга. Көхтөөх этибит. Виллэйин бэйэтэ кө-
рөр-иһэрэ. Расул Рамзатов сюжеттарын тылбаас-
таабыллы көрөн сүрдээгин үөрбүтэ, хайцаабыта
(Бүтүтүн эстэ...

